

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№5

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

Elektron nashr. 1070 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-mayda ruxsat etildi.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

- Salimov Okil Umrzokovich**, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

“Zavur kollektor suvlarining kimyoviy tarkibi tahlili va ularni tozalash zarurati (Qoraqalpog‘iston Respublikasi misolida)”.....	20
Kungiratbay Sharipov, Ma‘ruf Nurmanov	
Forming demand and stimulating sales in Uzbekistan.....	26
Musayeva Shoirazimovna	
Членство в ВТО как драйвер развития: взгляд Узбекистана через призму опыта Вьетнама и Казахстана.....	30
Ж.Я.Нуриллаев	
Mamlakatimizda tizimli ahamiyatga molik banklarni aniqlash tartibi va ularning bank tizimi moliyaviy barqarorligiga ta’siri tahlili.....	37
Xolmamatov Farhodjon Kubaevich	
O‘zbekiston respublikasida aholi bandligini ta’minlashdagi dolzarb masalalar	44
Ibragimov Elmurod Gulboynor o‘g‘li	
O‘zbekiston respublikasida elektr energiyasi ta’minoti hajmini yalpi ichki mahsulot hajmiga ta’sirini ekonometrik tahlil qilish.....	48
Fayziyev Rabim Alikulovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tijorat banklarining xizmat turlarini takomillashtirish amaliyoti	60
Umurzoqova Adiba Ochilovna	
Qishloq xo‘jaligi kooperativi boshqaruv tizimida buxgalteriya hisobini tashkil qilishning o‘ziga xos xususiyatlari.....	67
Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich	
O‘zbekistonda qishloq xo‘jaligi mahsulotlari umumiy hajmini prognozlashda ekonometrik modellar (yillik)	72
Qodirov Farxod Amirovich, Bo‘ribaeva Qundiz Muratbaevna	
Oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi tizimini takomillashtirishning nazariy va amaliy jihatlari.....	77
Mahamatova Maftuna	
Xufiyona va yashirin iqtisodiyotning amaliy tahlili o‘zbekiston miqyosida.....	83
Koshanov Abdimurat Azat uli	
Soliq tizimini barqarorligini belgilovchi omillar tahlili.....	87
Nurillayev Jasurbek Davronbekovich	
Mahalliy budjetlar daromad manbalarini mustahkamlash omillari.....	92
Soatova Nodira Boboxanovna	
Bank infratuzilmasining raqamli transformatsiyasi va resurslar bazasi shakllanishi: nazariy asoslar va texnologik yondashuvlar.....	97
Raxmatov Azizjon Jaloliddinovich, Jumayev Muzaffar Mahmud o‘g‘li	
Ichki auditning transformatsion potentsiali: tahliliy amallarni takomillashtirish orqali samaradorlikni oshirish.....	102
Misirov Akbarali Pardaboyevich, Ismoilov Asadbek Abdusamat o‘g‘li	
Xorijiy mamlakatlarda yashil moliyalashtirishni rivojlantirish yo‘llari.....	110
Qorriyeva Shahnoza Safarbayevna	
Yashil moliya – iqtisodiy rivojlanish mexanizmi sifatida	117
Nodir Xidirov G‘iyosaliyevich	
Xo‘jalik yurituvchi subyektlarning likvidiligi va moliyaviy barqarorligini ta’minlashning xorij tajribasi va uning amaliy ahamiyati	122
Bauyetdinov M.J.	
Теоретические подходы к определениям агрессий социально - экономической и политической стабильности государства как фактор повышения рекреационных потребностей	128
Алимова Райхона Баходировна	
Innovatsion ta’lim texnologiyalari asosida talabalarning metodik tayyorgarligini shakllantirish.....	139
Komilov Umidjon Normurod o‘g‘li, Tulyaganova Gulnoza Olimjon qizi	

Kichik biznes subyektlarini moliyalashtirish manbalari	143
Nematulloev Suxrob Sobirovich	
Bir qatlamli elastik asosda joylashgan to'sinning seysmik kuchlar ta'siridagi tebranishining V.Z. Vlasov usuli asosida analitik tadqiqi	148
Kamola Xaydarova	
"Sibir daryolarining burilishi" loyihasining tarixiy va retrospektiv tahlili	153
Mahmudov Nosir Mahmudovich	
Sarguzasht turizmini rivojlanishi va sarguzasht turlarda turistlarning xavfsizligini ta'minlashda instruktor-gidlarning roli	159
Tilovmurodov Dostonbek Furqat o'g'li	
Scientific-theoretical foundations of the use of ict in ensuring management efficiency and security in enterprises	165
Khalilov Bekzod Akhmatovich	
Tijorat banklarida kredit riskini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish yo'nalishlari.....	171
Mirtursunova Dinara Anvarovna	
O'zbekiston respublikasi tijorat banklarida masofaviy bank xizmatlarini joriy etishni takomillashtirish yo'llari.....	175
Tangriyev Izzat Raxmatullayevich	
Qashqadaryo viloyatida eko va etno turizmni rivojlantirishning istiqbollari va iqtisodiy samaradorligi.....	181
Erkayeva Barno, Xushvaqtoev Ramziddin	
O'zbekiston bank tizimida raqamli valyutalar va yashil investitsiyalar integratsiyasini takomillashtirish	186
Nodirov Azizxon Asrorovich	
Global energiya noaniqligining o'zgaruvchanligi ekonomertik modellari	192
Bexzod Qo'ziboev	
Экоцифра: цифровизация МСП для зеленого устойчивого роста	197
С.С. Убаева	
Qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish va ekologik toza hududni yo'lga qo'yishning ahamiyati	201
Ergashov Ulug'bek Zoxidjonovich	
Statistika fanining shakllanish bosqichlari va rivojlanish tendensiyalari.....	206
Nabixodjaev Abbas Abdupattahovich, Umarova Mukaddas Abbasovna	
Hududlarning atmosferaga chiqaradigan zararli chiqindilar miqdorini sanoat mahsulotiga nisbati bo'yicha tahlili	210
Baqoyev Husan Nuriddinovich	
Qayta tiklanadigan vodorod narxlari strategiyasini o'rganish: xarajat noaniqliklarini bartaraf etish	216
Nuraliyeva Komila Sanakulovna	
Qishloq xo'jaligini "yashil" iqtisodiyot asosida rivojlantirishga o'tishning zarurligi va mohiyati	221
Yoldoshev Mutalib Ibrohimovich	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda "yashil investitsiyalar" dan foydalanishning xorij tajribalari	225
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna, Rustamova Nasiba Arslanovna	
Ijtimoiy iqtisodiy ehtiyojlar va ularning iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni.....	230
Raxmonova Feruza Musaqulovna	
Oliy ta'lim xizmatlarini ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotda tutgan o'rni.....	234
Mirzaxajeva Shaxzoda Shuxratovna	
Tijorat banklari muammoli kreditlarining likvidlilikka ta'siri.....	240
Karshiyev Adham Anvarovich	
Kichik firmalarning raqobatbardoshligini oshirishning nazariy metodologik jihatlari.....	245
Ruzmetov Davron Ibrogimovich, Aliyev Maqsudbek Erkinovich	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy resurslaridan samarali foydalanish imkoniyatlari.....	251
Talapova Nargiza Baxriddinovna	

“Deviant xulq-atvorli o‘smirlarning ijtimoiy moslashuvining psixologik xususiyatlari”	255
Saidbekova Feruza Anvarbek qizi	
Aholi daromadlarini diversifikatsiya qilishda davlat siyosatining roli va imkoniyatlari	258
Nutfullayev Shohrux Mexli o‘g‘li, Qurbanov Ulug‘bek Erkinovich	
Анализ показателей развития зелёной химии по всему миру и в узбекистане за последние десять лет	262
Фозилова Фирангиза Комиловна	
Tijorat banklarining o‘zbekiston respublikasi iqtisodiyotiga ta’siri	270
Masharipov Rasulbek Jo‘rabekovich	
Biznes birlashuvda buxgalteriya hisobi va auditni takomillashtirish yo‘nalishlari	273
Hamroyeva Zuhra Amiral qizi, Xayitboyeva Laylo Oybekovna, Mirzarayimov Sardorbek Ravshanovich	
O‘zbekiston respublikasida pul-kredit siyosatining maqsadi	277
Adilov Zuxriddin Marip o‘g‘li	
Qishloq xo‘jaligi mahsulotlarining ishlab chiqarish va bozorlararo aloqalarining statistik o‘zgarish tendensiyalari	281
Zakirova Umida Maxamadaminovna	
Iqtisodiy bilimlarni shakllanishi va rivojlanishi	286
Po‘latov Abdulloh Xolxo‘jayevich	
Теоретические основы эффективного управления финансовыми ресурсами предприятий с государственной долей (на примере узбекистана)	291
Ахмедов Дилшод Турсункулович	
Robototexnika asoslari va maktab ta‘limida qo‘llanilishi	298
Tuxliyev Muslimbek Sherzod o‘g‘li	
Sun‘iy intellektlar yordamida o‘quvchilarni hayotiy faoliyat ko‘nikmasini shakllantirishi	303
Mirxasilova Zulfiya Kochkarovna, Abdurahmanova Ozoda Djo‘rayevna, Kurbanov Azimjon Jo‘raboy o‘g‘li	
Levi tengsizligi uchun A.N. Kolmogorov teoremlari	316
Saypiddinov Shukurullo Sadrdinovich, Baxramov Rustamjon Qambarali o‘g‘li	
Rivojlanayotgan mamlakatlar bank tizimida raqamli moliyaviy texnologiyalarni joriy etish afzalliklari	320
Xodjimamedov Akmal Ashurovich, Umedov Abdullo Umedovich	
O‘zbekiston respublikasining mdh mamlakatlari bilan tashqi savdo faoliyati tahlili: o‘zgarish tendensiyalari va istiqbollari	326
Ilyosov Asrorjon Axrorjon o‘g‘li, Abdullaev Alisher Maxmudovich, Tuxtasinova Muxayyo Mirzasultonovna	
Elektron tijoratni rivojlantirishning xorij tajribasi	330
Madieva Zuxra Iskandarbekovna	
Inson resurslarini o‘rganishning asosiy yondashuvlari: mohiyat-ta’rifiy tahlil	336
Bakirov Qobiljon Mamatyusupovich	
Bandlikni ta’minlashda davlat tomonidan institutsional muhit yaratishning roli	340
Dilorom Tojiboyeva, Umida Ravshanovna Anvarova	
Mamlakatimizda islom moliyasini rivojlantirish maqsad va choralari	346
Xoliyorov Xomid Boynazarovich	
Разработка экспертной системы для оценки финансового состояния предприятия	352
Tajibayeva Kizlargul Ajiniyazovna	
Farg‘ona vodiysi viloyatlarida kichik biznes ko‘rsatkichlarining o‘zgarishi: panel regressiya tahlili	362
Tojiyeva Muhabbatxon Mansurjon qizi	
O‘zbekiston Respublikasida makroiqtisodiy ko‘rsatkichlarni hisoblashdagi asosiy muammolar va ularning yechimlari	368
Farmonov Ilhomjon Iqboljon o‘g‘li	
Xorijiy tajriba asosida korxonalar innovatsion faolligini boshqarishni takomillashtirish	374
Hakimova Nozimaxon Sobirjon qizi	
Mahalliy davlat hokimiyati organlarida milliy kadrlar zaxirasini shakllantirish	380
G‘aniev Elyor Sobirjonovich	
O‘zbekistonda sirkulyar iqtisodiyotga o‘tishning ahamiyati	386
Mirzayev Muzaffar Maxmudovich	

The role of international investments in greening and ecological rehabilitation of the aral sea region	392
Ospanova Feruza Bazarbaevna	
“Зеленое направление” совершенствования бухгалтерского учета	397
Ибрагимов Гайратжон Артикович	
Xarajatlarni kelib chiqish joylari va javobgarlik markazlari bo'yicha hisobga olishni takomillashtirish	403
Xamidova S.Ya.	
Mintaqalarni iqtisodiy rivojlantirishning metodologik asoslari va ularni takomillashtirish.....	409
Toshaliyeva Saodat Toxirovna	
O'zbekistonda kichik turar joy biznesini rivojlantirishda xorijiy tajribalar	414
Yo'ldashev Bekzodjon Sherzodjon o'g'li	
Tijorat banklarida davlat maqsadli dasturlarini moliyalashtirish yuzasidan ilmiy-nazariy qarashlar.....	419
Shodiyev Shuhrat Sunnat o'g'li	
Qandolat mahsulotlari bozorida marketing strategiyalaridan foydalanishning xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	426
Azlarova Munira Muxammad-Amin qizi	
Risk management in commercial banks, methodological approaches and practical implementation	433
Baymuratova Zina Aqilbekovna, Jarilkapova Naubaxar Paraxat qizi	
The impact of competition on economic growth: evidence from uzbekistan's automotive industry.....	439
Saydaliyeva Dilrabo Baxriddin qizi	
Raqamli texnologiyalarning oliy talim xizmatlarini rivojlantirishdagi o'rni.....	444
Mirzaxadjayeva Shahzoda Shuxratovna	
Развитие производства сельскохозяйственной продукции путем развития цифровых технологий.....	450
Юсупов Мухиддин Соатович	
Tijorat banklarida loyihaviy moliyalashtirish risklarini boshqarish amaliyotini takomillashtirish	457
Berdiyev Akram O'ktamovich	
Iqtisodiy tarmoqlarni soliqqa tortish orqali investitsiya loyihalarini rivojlantirish.....	463
Sharipov Eldor Salohiddin o'g'li	
Iqtisodiyotda investitsiya va kredit salohiyatini bank faoliyatiga ta'siri.....	468
Ergashova Nilufar Sobirovna	
Qurilish materiallari sanoati korxonalarining raqobatbardoshlik salohiyatini boshqarishni takomillashtirish	473
Tashmukhamedova Karima Samatovna	
Ziyorat turizmini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari va istiqbollari.....	479
Kurbanova Mohinur Xabib qizi	
Xalqaro sayohat lug'ati va uning shakllanishi.....	487
Abduaxadova Zilola Djamoliddinovna	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari va uni o'zbekiston respublikasi hisob tizimini rivojlantirishdagi o'rni va ahamiyati.....	492
Quvvatov G'olibjon Baxtiyor o'g'li	
Kooperatsiyalarning tutgan o'rni va ahamiyati.....	501
Mirzayev Musurmon Umidullayevich, Ziyadullayev Ilhom Narkobilovich	
Использование методов математического моделирования при внедрении коммерческих автоматических систем	505
Курбанова Рахима, Ахмедов Мехрожжон	
Tijorat banklari kapitalidagi davlat ulushini kamaytirish yo'llari.....	511
Vasiyev Alisher Samiyevich	
Механизмы трансформации неформального сектора в официальную экономику на основе финансовых инструментов.....	515
Кошанов Абдимурат Азат ули, Муртазаев Шахрух Коньскайлиевич	

The impact of tourism on the economy of Uzbekistan	519
Xaydarova Marjona, Muxamedboyeva Muxlisa, Umarov Kamron, Usmanova Aziza	
Mintaqada gastroturizm rivojlanishining iqtisodiy asoslari va zamonaviy tendensiyalari	525
Masharipova Manzura Alimbayevna	
Tikuv-trikotaj korxonalari brend jozibadorligini oshirishning ilmiy-nazariy jihatlarini	535
O'rinov Akmaljon Axmadjonovich	
Bank tizimida hisobotlarni avtomatlashtirish texnologiyalari	542
Sodiqov Sanjar Saydullo o'g'li	
Engineering programs in Uzbekistan on the verge of fifth industrial revolution	547
Khasan Khankeldiyev	
Aksiyadorlik jamiyatlarining boshqaruvini yaxshilashda korporativ madaniyatning ahamiyati	551
Akramova Nazokat Israilovna	
Tadbirkorlik faoliyatining iqtisodiy taraqqiyotdagi o'rnini	562
Amonov Mehridin Oromiddinovich	
O'zbekiston sanoat tarmoqlarida kooperatsiya asosida tayyor mahsulotlar ishlab chiqarishni mahalliyashtirish tizimini takomillashtirish yo'llari	572
Xalilova Sevaraxon Alijon qizi	
Moliyaviy barqarorlikning asosiy ko'rsatkichlari va ularning tahlili	578
Urmanbekova Iroda Farxodovna	
Tijorat banklarining mamlakat iqtisodiyotida tutgan o'rnini tahlil qilish	583
Kilicheva F.B., Mengnorov A.A., Bozorova O.R.	
Bog'dorchilik tarmog'ida klasterlarni joriy qilishda yevropa tajribasini qo'llash imkoniyatlari	591
Ergashov Ulug'bek Zoxidjonovich	
To'qimachilik klasterlarini boshqarishda xorijiy mamlakatlar tajribasi	598
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich	
Barriers to tourism infrastructure development in uzbekistan: a critical analysis	605
Sarvinov Shodmonova	
Xalqaro bozorda qishloq xo'jaligi mahsulotlari raqobatbardoshligini oshirish	609
Mengnorov Almardon Abdirahmonovich	
O'zbekiston respublikasida infratuzilma loyihalarini amalga oshirishdagi risklarni boshqarish	620
Yusupova Zilola Ismoiljon qizi	
Korxonaning iqtisodiy barqarorligiga erishishning zamonaviy tendensiyalari	626
Iminova Nargizaxon Akramovna	
Qishloq joylari maishiy xizmat ko'rsatish sohasida axborot resurslaridan samarali foydalanish	631
Xamdamiy Eldor Toshmurovich	
Meva-sabzavotlar eksportida transport koridorlari va vositalarini tanlash xususiyatlari	636
Yusupov Muxiddin Soatovich	
Рынок рабочей силы в узбекистане и ее воспроизводство	644
Шакиров Амаль Улугбекович, Камилова Наргиза Абдукахаровна	
Деньги и их функции в экономике	650
Мурадиллаев Мансур Мехроживич, Камилова Наргиза Абдукахаровна	
Развитие сельского хозяйства в узбекистане	654
Махмудов Алишер Мухтарович, Камилова Наргиза Абдукахаровна	
Инвестиции и инновации в химической промышленности узбекистана: современные тенденции и перспективы	658
Хусаинов Равшан Рахимович, Султанходжаев Аманулла Асадуллаевич	
Tijorat banklari aktivlarini boshqarishni takomillashtirish	666
Mardonova Shoxsanam Baxodirovna	
Definition of agritourism as a multifunctional development in rural areas	672
Aktamov Olimjon Abdugani ugli	
Kameral soliq tekshiruvida smart texnologiyalarini ma'lumotlarini soliq organlarining ma'lumotlar bazasida shakllanishi	680
Qurbonov Muxiddin Abdullaevich	
Проблемы регулирования государственно-частного партнерства и рекомендации по их решению (на примере безработицы в республике узбекистан)	687
С.Э. Холмуратов	

Автоматизация аудиторских процедур с использованием искусственного интеллекта.....	692
Ходжарахманова Назира Бахтияр кизи	
Past karbonli iqtisodiyotga o'tish zaruriyati va uning omillari.....	701
Valiyev Axliddin Aropitdinovich	
Yengil sanoatda zamonaviy tikuv mashina-kichik robotlarning mexanizmlarini mukammallashtirish	705
Sirojova Muxabbat Sodiq qizi, Kurbanov Fazliddin Aminovich	
Jismoniy shaxslar daromadlarini soliqqa tortish tizimining institutsional va iqtisodiy asoslari	710
Kuzieva Nargiza Ramazanovna, Bobomuratova Manzura Panji qizi	
Foyda solig'i bo'yicha bo'nak to'lovlarni to'lash tartibi.....	717
Yangieva N.S.	
Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarini soliqlar vositasi qo'llab-quvvatlashning amaldagi holati	722
Turanboyev Boburjon Qodirjon o'g'li	
Motivation, goal-setting, and organizational performance: a case study from uzbekistan's chemical industry	726
Mamataliev Anvar Ergashevich, Bobur Urinov	
Применение искусственного интеллекта при организации налогового администрирования узбекистана	733
Н.А. Артиков	
Ayollar tadbirkorligini rivojlantirish zaruriyatini keltirib chiqaruvchi omillar.....	737
Sharofiddinova Gulnoza Iloxomjonovna	
Raqamli texnologiyalarning tijorat banklari samaradorligiga ta'siri	745
Maksudov Avazbek Ulug'bek o'g'li	
Suv tanqisligi sharoitida yashil iqtisodiyotni rivojlantirish asoslari	750
Qosimov Maxamatjon Sulaymanovich	
Rivojlanayotgan iqtisodiyotda raqamli va raqamli bo'lmagan korxonalar tahlili	761
Raxmonov Nodirjon Raxmonjon o'g'li	
Aholining o'rtacha umr ko'rish yoshini o'zgarishi sharoitida keksalarning ijtimoiy ta'minotiga xavflarning ortishi.....	767
Toyirov Shohboz Ziyodullo o'g'li	
Oliy ta'lim tizimida moliyaviy nazorat samaradorligini ta'minlash ichki nazorat xizmatlari	773
Xaydarov Baxrom Xolmuradovich	
Moliya bozorida xususiy banklar faolligini ta'minlash istiqbollari	777
Abduqahhorov Asilbek Ahror o'g'li	
Budjet daromadlari ijrosini ta'minlashda soliqlar hisobi va tahlilining ahamiyati	782
Abdullaev Abror Bozarboevich	
Aholi daromadini oshirish yo'llari.....	803
Shadmanov Baxodir Sherkulovich	
Tourism and regional identity in Uzbekistan: balancing heritage and development	808
Raximova Nilufar Aminovna, Abdukholikova Farida Erkinjon qizi	
O'zbekiston sanoat korxonalarining fond bozorida ishtiroki tahlil va muammolari.....	815
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
O'zbekistonda davlat-xususiy sheriklik loyihalarini moliyalashtirish va amalga oshirish tahlili	823
Karabaev Sanjar Abdusamatovich	
Globalashuv sharoitida milliy korxonalarining eksport salohiyatini boshqarish masalalari	832
Qodirov Humoyun Tolibjon o'g'li	
Бизнес-планирование и прогнозирование деятельности организации.....	836
Алимов Бехзоджон Наврузжонович	
Farg'ona vodiysida ekoturizm – kambag'allikka qarshi kurashning yangi imkoniyatlari	840
Soliyeva Nilufar Muxtorjon qizi	
Aholi turmush darajasi baholash bo'yicha dasturiy ta'minot ishlab chiqishda horij tajribasini o'rganish	844
Tursunov Farxod Baxodir o'g'li	
Mintaqa aholi turmush farovonligiga ta'sir qiluvchi omillar tasnifini ishlab chiqish.....	848
Xodjanijazov Shohruh Yuldashovich	
Xususiy oliy ta'lim muassasalari menejmentining nazariy jihatlarini va o'ziga xos xususiyatlari.....	856
Karimov Ulug'bek Usmonovich	

Infratuzilma va bozor infratuzilmasi tushunchalarining nazariy tavsifi	861
G'aniyev Botir Baxtiyorovich	
Повышение инвестиционной привлекательности – важное условие повышения конкурентоспособности предприятий.....	865
Каримова Дилафруз Садирдин кизи	
Yevropa ittifoqi davlatlari tijorat banklarining soliq to'lovlarini amalga oshirish tartibi	870
Komolov Odiljon Sayfidinovich	
Boshqaruvda innovatsiyalarni hisobga olgan holda agrokorxonalarni davlat tomonidan rag'batlantirishning zamonaviy yondashuvlari	878
Shaniyazova Zamira	
Практические аспекты применения статистических методов контроля качества на предприятиях.....	883
Усманов Илхом Ачилович, Усманов Фарзод Шохрухович	
Yashil iqtisodiyot sharoitida iqtisodiy o'sishning yangi paradigmalarini shakllantirish: nazariy asoslar va amaliy talqinlar.....	891
Alimova Guzal Abduxakimovna	
Xizmat ko'rsatish korxonalari faoliyati samaradorlik ko'rsatkichlarining nazariy va metodologik tahlili	895
Qo'ziboyev Boxodir Azzamboy o'g'li	
Kutubxonalarda raqamli iqtisodiyot sharoitida biznes-modellarni ishlab chiqish.....	900
Ernaqulov Sunnatillo Nurali o'g'li	
To'g'ridan-to'g'ri sug'urtalash operatsiyalari bo'yicha xarajatlarni xalqaro standartlar asosida hisob va hisobotda aks ettirish uslubi-yatini takomillashtirish	905
X.A.Raximov	
Kameral soliq tekshiruvda smart texnologiyalarini ma'lumotlarini soliq organlarining ma'lumotlar bazasida shakllanishi.....	910
Ergashev Uyg'un Jabborovich	
Obligatsiya moliya bozori instrumenti sifatida, milliy obligatsiyalar bozori	916
Avezov Ibrohim Ilxomovich, Yaxshiboyev Jahongir Abdualimovich	
Barqaror rivojlanish doirasida ekologik, ijtimoiy va korporativ boshqaruv (ESG) ko'rsatkichlarining yashil texnologiyalar innovatsiyasiga ta'sirini baholash.....	921
Meliqo'zieva Dilrabo Muxitdin qizi	
Yashil iqtisodiyot – barqaror taraqqiyotga olib boruvchi yo'l.....	925
Xalilova Aziza Rustamovna	
Научно-теоретические основы экономической и эколого-экономической эффективности предприятий горнодобывающей промышленности.....	930
Раматов Зафарбек Жуманиязович	
Xitoyda eksport faoliyatini tashkil etishning o'ziga xos xususiyatlari.....	938
D.E.Qarshiev	
Kichik sanoat zonalarida investitsion jozibadorlikni oshirishni investitsion faollikka ta'siri.....	943
Mannapova Shaxnoza Elshodovna	
Mahalla institutining samaradorligi tahlili: so'rovnomaga yondashuvi	947
Bahriddinov Viqorjon Akbar o'g'li	
Формирование человеческого капитала в условиях демографических изменений: опыт и перспективы для узбекистана.....	955
Дониерова Фотимабону Алишер кизи	
Farmasevtika kompaniyalari raqobatbardoshligini oshirishda marketing strategiyalaridan foydalanish yo'nalishlari	962
Vaxrombek Bobojonov	
“Hududlarda sug'urtaga bo'lgan talabning ekonometrik tahlili”	967
Bekberganova Mohira Ravshonbekovna	
O'zbekiston va xalqaro amaliyotda raqamli marketing vositalaridan foydalanish: muammolar va yechimlar	973
Uzoqova Dilnoza Yusuf qizi	
Условия эксплуатации и экологическая безопасность автотранспортной системы на основе энергосберегающих технологий	978
Мамасалиева Мукаддас Ибадуллаевна	
O'zbekiston tibbiyot muassasalarida moliyaviy resurslardan foydalanishda xorijiy tajribalarni qo'llash.....	982
Elmurodov G'ayratjon Abdumurodovich	

Buxgalteriya hisobining samaradorligini oshirish yo'llarida zamonaviy yondashuvlar va innovatsiyalar	987
Sattorov Mirjahon	
Особенности маркетинговых стратегий в условиях ограниченных ресурсов и узкой потребительской аудитории	991
Дебердиев Анвар	
DEbitorlik va kreditorlik qarzlari auditini rejalashtirish masalalari.....	995
Tulovov Erkinjon To'liqin o'g'li, Ibragimova Iroda Rashid qizi	
Инвестиционная программа узбекистана по привлечению иностранных инвестиций	1000
Камилова Наргиза Абдукажоровна, Бекмуратов Шухрат Даулетмуратович	
Turistik mahsulotni shakllantirishda turistlar hayoti xavfsizligini ta'minlash.....	1005
Raxmonov Siyovush Turob o'g'li	
Uglerodsiz energiyaga o'tishda o'zbekistonning yashil strategiya yo'l xaritasining integratsiyasi va ta'siri.....	1011
Nuraliyeva Komila Sanakulovna	
Цифровая устойчивость регионов: применение аналитики больших данных для оценки и управления экологическими рисками	1016
Маликов Шохрух Шокирович, Камалов Шухрат Камалович	
Разработка риск-ориентированной модели внутреннего контроля предприятия на этапе планирования налогов в условиях дистанционного налогового мониторинга	1024
Галеева Н.Н., Э.А.Халикова, Абдусаломова Гулчеҳра Мирзо қизи	
Анализ результатов инструментальных методов исследований у детей с врожденными пороками сердца	1029
Мухаммадиева Лола Атамурадовна	
Barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashda monetar omillardan samarali foydalanish yo'nalishlari.....	1036
Uskenbaeva Dilnoza Boxodir qizi	
Факторы повышения эффективности управления в государственном секторе.....	1043
Махмудова Севара Улугбековна	
Soliq organlari va soliq to'lovchilar o'rtasidagi munosabatlarning yangi tizimi sharoitida soliq nazorati	1048
Rajabbaeva Dildora Zakirovna, Aripova Aziza Alisherovna	
Boshqaruv jarayonlarini tashkil etishning xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	1053
Jo'rayeva Niginaxonim Xursand qizi	
Jahonda eksportni qo'llab-quvvatlash amaliyoti.....	1057
Xudoynazarov Sherzod Ismoilovich	
Raqamli moliyaviy texnologiyalarni korxonada darajasida joriy etish orqali moliyaviy barqarorlikka erishish strategiyasi	1063
Soibov Nozimbek Faxridin o'g'li	

В статье переосмысливается понятие финансовой устойчивости в современных экономических условиях и аргументированно показаны преимущества цифровых технологий в её обеспечении. В частности, на практических примерах раскрыта роль электронных платёжных систем, блокчейн-технологий, ERP (Enterprise Resource Planning) и CRM (Customer Relationship Management) систем в снижении финансовых рисков и обеспечении прозрачности.

В завершении исследования подчёркивается, что интеграция цифровых финансовых технологий в систему управления предприятием не только упрощает внутренние процессы, но и способствует повышению эффективности взаимодействия с инвесторами, кредиторами и другими заинтересованными сторонами. Представленные научно обоснованные предложения и рекомендации могут служить важной теоретической и практической основой для укрепления финансовой устойчивости предприятий.

Ключевые слова: Цифровые финансовые технологии, финансовая устойчивость, FinTech, корпоративные финансы, цифровая трансформация, финансовый менеджмент, искусственный интеллект, большие данные, блокчейн-технологии, электронные платёжные системы, финансовая эффективность, ERP-система, CRM-система.

KIRISH

COVID-19 pandemiyasi va harbiy holat davrida mamlakatda raqamlashtirish jarayonida tub o'zgarishlar yuz berdi. Bugungi kunda dunyo amaliyotida raqamlashtirish bo'yicha ko'rsatkichlar ishlab chiqilib, reytinglar tuzilmoqda. Ularga quyidagi indekslar kiradi: raqamli iqtisodiyot (BCG, e-Intensity), raqamli evolyutsiya (DEI), raqamli iqtisodiyot va jamiyat (DESI), jahon raqamli raqobatbardoshlik indeksi (WDCI) va global kiberxavfsizlik indeksi (GCI). Har qanday mamlakatda raqamli transformatsiya kapitallashuv, farovonlik va fuqarolik jamiyati farovonligini oshirishga xizmat qilishi mumkin. Hukumatlar ushbu transformatsiyani qo'llab-quvvatlab, raqamli xavfsizlik va raqamli texnologiyalarni rivojlantirish texnologik taraqqiyotning ajralmas qismi bo'lishi kerakligini anglamoqdalar.

Iqtisodiy jarayonlarning globallashuvi zamonaviy fuqarolik jamiyatining rivojlanishida muhim tarkibiy qismga aylanmoqda. Moliya sektori esa mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining tayanch ustunidir. Aholi hayot sifatini yaxshilash va iqtisodiy o'sishni ta'minlashni o'z oldiga maqsad qilgan davlatning ijtimoiy-iqtisodiy siyosatining muvaffaqiyati moliyaviy resurslar qanday shakllantirilayotgani, taqsimlanayotgani va ishlatilayotgani, hamda real iqtisodiyot, fan, ta'lim va madaniyatni moliyalashtirish mexanizmining qay darajada samarali ekaniga bog'liq.

Raqamlashtirish – bu zamonaviy iqtisodiy rivojlanishning umumiy tendensiyasidir va u iqtisodiy hamda ijtimoiy hayotning barcha sohalarini qamrab olmoqda. Sanoat tarmog'i faol ravishda "Sanoat 4.0" texnologiyalarini joriy qilmoqda, iste'molchilar esa internetdan ajralmas hayot kechirishmoqda. Zoom, Skype va Google Meet platformalaridan foydalanilgan holda onlayn uchrashuvlar va mashg'ulotlar kundalik faoliyatning bir qismiga aylangan. Raqamli texnologiyalar iqtisodiyotning moliya sohasiga ham o'z ta'sirini ko'rsatdi. Bugungi kunda banklar iste'molchilar bilan o'zaro aloqada innovatsion texnologiyalardan faol foydalanmoqda, iste'molchilarning o'zi esa kraudfanding yoki jamoaviy moliyalashtirish kabi yangi moliyaviy mahsulotlarga talab yaratmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI.

Raqamli texnologiyalar kun tartibi va diagnostika bilan bog'liq nazariy, metodologik va amaliy jihatlar ayrim mahalliy va xorijiy tadqiqotchilarning ilmiy ishlari orqali yoritilgan. Xususan, Mariano va boshqalar (2021) o'z tadqiqotida raqamli texnologiyalarni axborot va texnologiya ustuvor ta'siri ostida ijtimoiy-iqtisodiy tizimlarning rivojlanishini belgilovchi tushuncha sifatida ko'rib chiqadi. Ular taqdim etgan tizim quyidagilarni hisobga oluvchi xulq-atvorga oid determinantlarga asoslanadi: xulqiy, madaniy va ijtimoiy komponentlar. Shuningdek, Remeikiene va boshqalar (2021) tomonidan raqamli texnologiyalarni joriy etishga asoslangan tashkiliy yoki ijtimoiy o'zgarishlar tahlil qilingan bo'lib, mualliflar raqamli transformatsiyani inson tabiati, tafakkuri, turmush tarzi va boshqaruvdagi tub o'zgarish sifatida talqin qilishadi. Bunday tadqiqotlar raqamli texnologiyalarning mamlakat iqtisodiyotining istalgan sohasiga ta'sirini va xususiyatlarini hisobga oladi, biroq ular bevosita moliyaviy kichik tizimlarga qaratilmagan.

Yerina va boshqalar (2021) o'z tadqiqotida kiberxavfsizlik reytinglarini milliy kiberstrategiyalarning nisbiy kuchli va zaif jihatlarini aniqlovchi bir turdagi ko'rsatkich sifatida baholaydi. Shu bilan birga, mualliflar ushbu strategiyalarni qayta ko'rib chiqish, kiberhujumlardan himoyalaniшни kuchaytirish va kiberxavflarni boshqarishni yaxshilash zarurligini ta'kidlaydilar. Ular IT texnologiyalarning milliy ishlab chiqarishdagi hissasiga asoslangan yuqori iqtisodiy rivojlanish darajasiga ega bo'lgan davlatlar, geografik joylashuvdan qat'i nazar, raqamli xavfsizlik salohiyatining yuqoriligi bilan ajralib turishini isbotlaydi. Mualliflar Global Cybersecurity Index (GCI), axborot jamiyati rivojlanishi indeksleri (IDI, NRI, EGD) va yalpi ichki mahsulot hajmi (YAIM) jon boshiga o'rtasidagi

o'zaro bog'liqlikni ko'rsatgan holda, fuqarolik jamiyati va mamlakat iqtisodiyotining raqamli transformatsiyasi faqat axborot va kiberxavfsizlik ta'minlangandagina iqtisodiy rivojlanishning asosiy harakatlantiruvchi omiliga aylanishini ta'kidlaydilar.

Bondarenko va boshqalar (2022) axborot xavfsizligini baholashda qo'llanilishi mumkin bo'lgan bir guruh indeksni ko'rib chiqadilar. Ular qatoriga quyidagilar kiradi: axborot-kompyuter texnologiyalari rivojlanish indeksi, global kiberxavfsizlik indeksi, tarmoqqa tayyorlik indeksi, milliy kiberxavfsizlik indeksi va mamlakatning raqamli rivojlanish darajasi. Mualliflar ushbu indekslar asosida mamlakatning raqamli salohiyati va kiberxavfsizlik indeksini hisoblashni taklif qiladilar.

Zamonaviy ilmiy tadqiqotlarda raqamli texnologiyalar ekologik va ijtimoiy muammolarni yumshatish hamda ularga qarshi kurashishda muhim vosita sifatida qaralmoqda (Dwivedi va boshqalar, 2022; Papagiannidis & Marikyan, 2022). Bunday qarash barqaror raqamli patentlar sonining keskin o'sishi va venchur kapital investitsiyalarining ortishi orqali ham tasdiqlanadi (Anderson & Caimi, 2022). Shuningdek, Shestack va boshqalar (2023) raqamli sohada raqamli kompetensiyalar va deskriptorlar masalasi alohida dolzarb ahamiyat kasb etayotganini ta'kidlaydi.

Ma'lumotlarni filtrlash natijasida aniqlanishicha, Scopus ilmiy-analitik ma'lumotlar bazasida moliya sektoridagi raqamli texnologiyalarga oid 9 086 ta ilmiy maqola mavjud. Misol uchun, Daud va boshqalar (2024) moliyaviy inklyuziya (keng qamrovli moliyaviy xizmatlardan foydalanish) hamda raqamli texnologiyalarning iqtisodiy o'sishga ta'sirini o'rganishadi. Mualliflar raqamli texnologiyalar moliyaviy inklyuziyani umuman yaxshilashi, moliyaviy xizmatlardan foydalanishdagi gender tafovutlarini kamaytirishi va bu orqali moliyaviy inklyuziyaning iqtisodiy o'sishga bo'lgan ijobiy ta'sirini kuchaytirishini isbotlaydilar. Biroq, bunday iqtisodiy sharoitda raqamli texnologiyalar bilan bog'liq xavflar haqida hech qanday fikr bildirilmagan.

Bas va boshqalar (2024) hamda Prokopenko va boshqalar (2023) tomonidan olib borilgan tadqiqot ham e'tiborga loyiq. Unda mualliflar Markaziy banklar raqamli valyutasi indeksi (CBDC indeksi), moliyaviy barqarorlik va raqamli aktivlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikka e'tibor qaratadilar. NFTlar (noan'anaviy raqamli aktivlar) aktivlar makonida alohida segmentni tashkil etuvchi va o'rtacha bog'liqlikka ega bo'lgan ob'ektlar sifatida talqin etiladi. Shuningdek, CBDClar va moliyaviy barqarorlik ko'rsatkichlari o'rtasida ikki tomonlama (bidirectional) bog'liqlik mavjudligi aniqlangan.

Moliya sektoridagi raqamli texnologiyalarga boshqacha yondashuv Saud va boshqalar (2024) tomonidan taklif etilgan bo'lib, ular raqamli makonning madaniy dinamikasini tahlil qiladilar. Shuni ta'kidlash kerakki, mazkur tadqiqot juda tor ixtisoslashgan bo'lib, takliflar asosan virtual sohalarda yaxshi yo'naltirilgan yoshlarga qaratilgan va boshqa avlodlarga nisbatan cheklangan ta'sir doirasiga ega.

Shuningdek, COVID-19 pandemiyasi sharoitida moliya sektorining raqamli transformatsiyasi masalasiga ham alohida e'tibor qaratish lozim (Battisti va boshq., 2022; Zaban & Plaut, 2024). Ushbu ishlarning o'ziga xos jihati shundaki, ularning asosiy e'tibori faqat "pandemiya" yoki "urush" kabi favqulodda holatlardagi ish sharoitlarini o'rganishga qaratilgan.

Ghosh (2024) esa moliyaviy inklyuziya va barqaror kelajakni loyihalash bo'yicha tadqiqotlarni bibliometrik tahlil qilish orqali ushbu yo'nalishdagi ishlarga umumiy baho beradi. U umumiy so'z tahlili (keyword analysis) orqali ushbu sohadagi asosiy mavzularni aniqlaydi va bu orqali moliya sohasidagi raqamli tendensiyalarni yanada chuqurroq anglash imkonini beradi. Bu tahlil kelajakda moliyaviy raqamli texnologiyalar bo'yicha tadqiqotlar olib borish uchun aniq yo'nalishni belgilashga yordam beradi.

Ushbu tadqiqotning asosiy gipotezasi shuki, raqamli transformatsiyaga tezkor o'tish iqtisodiyotning moliyaviy sektorida ham ijobiy, ham salbiy oqibatlariga olib keladi. Fuqarolik jamiyati yuqori texnologiyalar taqdim etayotgan qulayliklardan voz kechishga tayyor emas, biroq ma'lumotlar xavfsizligi bilan bog'liq potentsial tahdidlarni yetarli darajada baholamaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI.

Ushbu tadqiqotda korxonaning moliyaviy barqarorligini raqamli texnologiyalar orqali oshirish imkoniyatlari tizimli tahlil, solishtirma tahlil va tavsifiy yondashuvlar asosida o'rganildi. FinTech texnologiyalari (ERP, CRM, blokcheyn, sun'iy intellekt) joriy etilishi moliyaviy boshqaruv samaradorligiga qanday ta'sir qilishi nazariy va amaliy manbalar asosida baholandi. Shu bilan birga, xavf-xatarlarni baholash va ekspert mulohazalari orqali raqamlashtirish jarayonida yuzaga keladigan tahdidlar aniqlanib, ular bo'yicha aniq xulosalar chiqarildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Moliya ma'lumotlarining xavfsizligini milliy darajada boshqarishni tashkil etish har bir davlatning ixtiyoriga bog'liq bo'lib, asosan davlat darajasida mavjud bo'lgan huquqiy asoslar va tartibga solish tizimiga tayanadi. Bu borada axborot xavfsizligi bo'yicha mutaxassislar mavjudligi, moliyaviy ta'minot, shuningdek iqtisodiy va ichki

xavfsizlik bo'yicha milliy hamda strategik rejalarining mavjudligi mamlakatda samarali raqamli xavfsizlik tizimini shakllantirishga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

An'anaviy sohalarda raqamli texnologiyalarni joriy etishning yuqori sur'atlari hamda yangi raqamli segmentlarning shakllanishi sharoitida zamonaviy iqtisodiyotda texnologik, boshqaruv va biznes yondashuvlari bo'yicha intensiv transformatsiya jarayoni kechmoqda. Bunday sharoitda faqatgina makro- va mikroiqtisodiy tizimlarning raqamli ekotizimda barqaror rivojlanishi bilan bog'liq xavflar emas, balki ularning o'sib borayotgan kiberhujumlar va milliy xavfsizlikka tahdid soluvchi infratuzilmaviy zaifliklari bilan bog'liq xavflar ham sezilarli darajada ortmoqda.

Shu boisdan, iqtisodiyotning moliyaviy sektorini raqamlashtirish bilan bog'liq xavflarni aniqlash, ularni yuzaga kelish ehtimoli va mumkin bo'lgan zarar salohiyati darajasiga qarab tasniflash, korxonada ham, mamlakat miqyosida ham muhim ahamiyat kasb etadi (1-jadval).

1-jadval. Moliya sektorini raqamlashtirishdan kelib chiqadigan xavflarning xususiyatlari.

Xavf turi	Tavsifi	Risklari
Elektrga bog'liqlik va zaiflik	Qog'ozdagi ma'lumotlar yong'in, suv va boshqa jismoniy zararlarga nisbatan zaif edi. Ushbu zaiflik elektron ommaviy axborot vositalari uchun saqlanib qoldi va bir vaqtning o'zida butun ma'lumotlar bazalariga zarar etkazish xavfi qo'shildi. Ayniqsa, infratuzilmaga raketa hujumlari kontekstida	Stabilizatorlar bo'lmagan taqdirda, elektr energiyasining to'satdan uzilishi operatsion ma'lumotlarning yo'qolishiga va saqlangan ma'lumotlarning shikastlanishiga olib kelishi mumkin. Mahalliy tarmoqda etarli kirish huquqiga ega bo'lgan bitta kompyuter virusi bilan kasallangan tugun ham butun korxonani buzishi mumkin. Usb-stiklar va qattiq disklarda to'plangan ma'lumotlar odatda birdaniga yo'qoladi.
Risks Office 365	SharePoint Online, OneDrive va Microsoft Teams sizga korxonada bo'yab ma'lumotlarni almashish imkonini beradi. Vaqt o'tishi bilan Office 365 ommaviy havolalar to'plamiga va maxfiy ma'lumotlarga cheksiz kirishga aylanadi. Tashqi havolalar tarmoqdan tashqarida ma'lum foydalanuvchilarga kirishni ta'minlaydi	Mehmonlarga kirish va ommaviy havolalar orqali maxfiy ma'lumotlarni oshkor qilish xavfsizlikka jiddiy xavf tug'diradi. Microsoft Teams-dagi hamkorlik xaotikdir va Office 365-da shubhali faoliyatni aniqlash uchun keng qamrovli kirish huquqlari monitoringi va foydalanuvchi xatti-harakatlari tahlillari bilan birlashtirilishi kerak. Parolni qo'pol kuch va hisobga olish ma'lumotlarini soxtalashtirishning oldini olish uchun barcha xodimlar ko'p faktorli autentifikatsiyani yoqishlari kerak
DDoS hujumlari	Tarqatilgan xizmatni rad etish hujumi-bu ko'p sonli tashqi so'rovlar bilan hujum qilingan serverning ortiqcha yuklanishi. Bunga qarshi himoya qilish qiyin, chunki bunday so'rovlar haqiqiy foydalanuvchilarnikidan unchalik farq qilmaydi, lekin avtomatik ravishda amalga oshiriladi	Kompyuter resurslari maqsadli foydalanuvchilar uchun imkonsiz bo'lib, o'zaro ta'sirni imkonsiz qiladi va resurs egasining ishonchligiga ishonchni pasaytiradi. Aslida, u ko'plab o'rta raqobatchilar va tajovuzkor davlatlarning xaker guruhlari uchun mavjud, chunki u faqat ko'p sonli Internet tugunlari ustidan nazoratni talab qiladi
Foydalanuvchi va qurilma faoliyati	Foydalanuvchi va qurilma faoliyati bulutli va mahalliy fayl tizimlari, elektron pochta va SharePoint, perimetr va Active Directory telemetriyasi va tahdidlarni tahlil qilishni o'z ichiga oladi. Varonis kabi dasturlar bulutli va mahalliy saqlashdagi foydalanuvchilar va ob'ektlarning xatti - harakatlarini kuzatib boradi va tahlil qiladi, ichki tahdidlarni aniqlaydi va ogohlantiradi	Ma'lumotlarga kirish yoki o'zgartirish yoki ma'lumotlarni o'zgartirish uchun ruxsatsiz urinishlar ko'pincha insayder tahdidlari, kiberhujumlar yoki zararli dasturlarning faolligini ko'rsatadi. Foydalanuvchi yoki qurilmaning g'ayrioddiy xatti-harakati potentsial hisobni egallash yoki ma'lumotlar buzilishini ko'rsatishi mumkin. Faol bo'lmagan foydalanuvchilardan yoki zararli IP-manzillarga ulanishlardan olingan ma'lumotlar ko'pincha faol kiberhujumni ko'rsatadi: tajovuzkorlar hisob yoki tizimga kirishga yoki ma'lumotlarni O'g'irlashga harakat qilmoqdalar

Amaliy dasturlash interfeyslari (API)	Zamonaviy apparat va dasturiy ta'minot tizimlari modulli bo'lib qolish uchun alohida va mustaqil bo'lgan ko'plab tizimlardan iborat. Shu bilan birga, tizimlar orasidagi potentsial ulanishlar soni ularning sonining kvadratidir-juda ko'p, shuning uchun integratsiyalar ko'pincha uchinchi tomon pudratchilari tomonidan ishlab chiqiladi va tizimlarning se-curity xususiyatlarini kamroq hisobga oladi	Ko'pincha, integratsiya jarayonida dasturga kiritilgan o'zgartirishlar dasturiy ta'minotning qayta manbalariga cheksiz kirish huquqiga ega. Rivojlanish vaqtini optimallashtirish va tejash uchun kiruvchi ma'lumotlar har doim ham yaxshilab tekshirilmaydi. Xususan, ma'lumotlar turlarining eskirgan spetsifikatsiyasi va qayta qat'iyilashirilishi tizimga qabul qilinadigan qiymatlarning kiritilishiga va uning ishlashida oldindan aytib bo'lmaydigan nosozliklarga olib kelishi mumkin. Va tokenlarning amal qilish muddati ham xavf ostida
Dasturiy ta'minot yechimlari	Dasturiy ta'minot ishlab chiquvchilari o'zlarining foydasiga ishlaydigan yashirin, hujjatsiz modifikatsiyalarni amalga oshirish qobiliyatiga ega. Ko'pincha, bu qaroqchilikning oldini olish yoki tezkor tuzatishlar kiritishga urinishdir, ammo barchasi ishlab chiquvchining har bir xodimining yaxlitligiga bog'liq. Ba'zida bunday funktsiyalar viruslarga yaqin	O'zbekistonning orqa eshiklari ruxsatsiz qayta kirish uchun oldindan o'ylab topilgan usullardir. Hatto foydalanuvchi tomonidan o'zgartirilmagan dastlabki parollar va oxirgi versiyada o'chirilmagan ba'zi disk raskadrovka funktsiyalari ham orqa eshik vazifasini bajarishi mumkin. Statistikani, telemetriyani, jurnallarni, axlatxonalarini va boshqalarni yig'ish uchun statistika funktsiyalari. umuman olganda maxfiy foydalanuvchi ma'lumotlari va ularning muayyan vaziyatdagi harakatlari bo'lishi mumkin
Shaxsni o'g'irlash, anonimlik, ijtimoiy muhandislik	Xizmat ko'rsatishning qulayligi va tezligi, shuningdek, maxfiylik, Internet - provayderlar, veb-saytlar va individual ilovalar shaxsan aniqlanadigan ma'lumot uchun qayta so'rovlarni kamaytiradi. Sun'iy intellekt texnologiyalari bizga haqiqiy odamlardan ajratish qiyin bo'lgan tasvirlar, ovozlar va harakatlarni yaratishga imkon beradi. Ayni paytda, hatto jo'natuvchining manzilini tekshirmasdan, tizim reklama vazirlarining ko'rsatmalariga rioya qilishga tayyorlik ham muammo bo'lib qolmoqda.	Hech bo'lmaganda xaker hujumi boshlangan kompyuterning rasmiy egasini kuzatish har doim ham mumkin emas. Agar foydalanuvchi beradi kamroq shaxsiy ma'lumot, oson, ularning nomidan bayonotlar yoki harakatlarni qilish uchun emas, va yana, oqish va shantaj xavfi katta. Ular manifatura qilingan boshiga - o'g'li shaxsini so'roq uchun ishlatiladigan emas, bilan gaplashib, yoki hatto video orqali ko'rib, va bu tajovuzkor yoki deepfake bo'lishi mumkin. Hatto chuqur soxta holda ham, barcha xodimlar tajovuzkorlarni farqlash va xavfli harakatlardan qochish uchun etarli kompyuter vakolatiga ega emaslar

Yuqori texnologiyalarga asoslangan kelajak fuqarolik jamiyatini kuchaytiradi hamda axborot va raqamli ma'lumotlar bilan ishlashda ijobiy va salbiy natijalarning yuzaga kelishini osonlashtiradi. Texnologiyalarning jadal rivojlanishi ma'lumotlar bilan ishlash uslubimizni tubdan o'zgartirdi, natijada aloqa, mehnat faoliyati va ko'ngilochar sohalarda yangi imkoniyatlar paydo bo'ldi. Biroq texnologiyalar takomillashgan sari ma'lumotlar xavfsizligiga tahdidlar ham ortib bormoqda.

Har qanday yangi texnologiya tez orada kiberfazodagi potentsial tahdidga aylanadi, bu esa tajovuzkorlarning axborot, moliya va boshqa muhim resurslarga hujum qilishiga sabab bo'ladi. Shu bois, hozirgi bosqichda raqamli xavfsizlik bo'yicha mutaxassislar faqat mavjud tahdidlarga emas, balki kelajakdagi xavf-xatarlar va tahdidlar tahliliga ham jiddiy e'tibor qaratishlari zarur.

Iqtisodiyotning moliya sektorida yuzaga kelayotgan xatarlarni chuqurroq o'rganish maqsadida, 2-jadvalda ma'lumotlarni boshqarish jarayonida tahdidlarning ta'sir darajasi aniqlab berilgan

2-jadval. Moliyaviy ma'lumotlarni boshqarishda tahdidga ta'sir darajasini aniqlash

Tahdidga ta'sir darajasi	Xususiyatlari	Texnologiya reytingi
A	Texnologiya tahdid landschaftiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi, tubdan yangi hujumlar uchun imkoniyatlar yaratadi, yangi hujum yuzalarini yaratadi yoki mavjudlarini sezilarli darajada o'zgartiradi. Agar texnologiya kiber tahdidlardan himoya qilish uchun ishlatilishi mumkin bo'lsa va mavjud himoya usullaridan sezilarli ustunlikka ega bo'lsa, ta'sir yuqori deb baholanadi	Yuqori

B	Texnologiya tahdid landshaftiga ta'sir qiladi, tubdan yangi hujumlar yoki mudofaalarni amalga oshirishga imkon bermaydi, ammo mavjud hujumlar yoki mudofaa samaradorligini sezilarli darajada oshirishi mumkin, texnologiya tahdidga ta'sir qiladi, tubdan yangi hujumlar yoki mudofaalarni ta'minlamaydi, ammo mavjud hujumlar yoki mudofaalarning samaradorligini sezilarli darajada yaxshilaydi	O'rta
C	Texnologiya tahdid landshaftiga deyarli ta'sir qilmaydi va yangi tahdidlar yoki mudofaa usullarining paydo bo'lishiga ta'sir qilmaydi. Hujumlar yoki mudofaa usullari samaradorligini ozgina oshirishni ta'minlaydi	Past

Taqdim etilgan tahdidga ta'sir qilish darajasi texnologiyaning yetuklik cho'qqisiga chiqishi kutilayotganiga qarab, uni iqtisodiyotning turli sohalarida keng qo'llash imkonini beradigan uchta davrdan biriga bog'liq (2-jadval).

3-jadval. Raqamli texnologiyalardagi o'zgarishlarning ta'siri

Raqamli texnologiyalardagi o'zgarishlarning ta'siri	Yuqori	Orta	Past	Davri					
				2024-2025	2026-2029	2030-2032			
	Chuqur soxta, inson omillari xavfni boshqarish, haydovchisiz transport vositalari, xulq-atvor biometriyasi, masofaviy ish texnologiyalari, o'z shaxsingizni keltiring (BYOI), raqamli barmoq izlarini boshqarish	Aqlli nishonlar, bot sifatida sun'iy intellekt, sog'liqni saqlash pasporti, qurilmani identifikatsiyalashni boshqarish, professional video tahlil	VR / AR, 5G, ijtimoiy masofa va masofaviy ish texnologiyalari, blockchain	Ijtimoiy reyting, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish bilan sun'iy intellekt, differentsial maxfiylik, raqamli egizaklar, sun'iy intellekt bo'yicha trening, proeksion telefoniya	Generativ sun'iy intellekt, bir yo'nalishli neyrokompyuter interfeysi, neyromorfik mikroelektronika, ko'p bulutli	Do'konlarni virtualizatsiya qilish, virtual tasvirlarni yaratish, yordamchilar, sheriklar	Kuchli sun'iy intellekt(AGI), kvant kompyuterlari, global intellekt, muayyan tibbiy sohalarida sun'iy intellekt, aholi avgustmentatsiyasi, ikki tomonlama neyrokompyuterlararo yuz	Axborotni saqlash uchun DNK, DNK gadjetlari, individual tibbiyot, raqamli egizaklar, narsalar Interneti, markazlashtirilmagan avtonom tashkilotlar	XR, 3D bioprinting, biologik parchalanadigan sensorlar, giper-shaxsiylashtirish, AI ijodkorligi XR, 3D bioprinting, biologik parchalanadigan sensorlar, giper-shaxs-alizatsiya, AI ijodkorligi

Moliya sektorida raqamli texnologiyalarning jadal joriy etilishi korxonalar uchun keng ko'lamli imkoniyatlarni ochmoqda. Bu texnologiyalar orqali moliyaviy jarayonlarni avtomatlashtirish, operatsion xarajatlarni kamaytirish, real vaqt rejimidagi monitoring va tahlillarni yo'lga qo'yish, shuningdek, investitsion qarorlarni aniqlik bilan qabul qilish mumkin bo'lmoqda. Shu bilan birga, ushbu transformatsion jarayonlar bilan bir qatorda, yangi shakldagi xavflar ham yuzaga kelmoqda.

Jadvalda keltirilganidek, axborotga asoslangan tahdidlar – masalan, kiberxavfsizlik buzilishi, noto'g'ri ma'lumotlar asosida qabul qilingan moliyaviy qarorlar, ma'lumotlar oqimi ustidan nazoratning susayishi – korxonaning moliyaviy barqarorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, katta hajmdagi moliyaviy ma'lumotlar bilan ishlayotgan yirik korxonalar uchun bu xavflarning ehtimoli va salbiy ta'siri yuqoriligicha qolmoqda.

Shu sababli, raqamli texnologiyalarni joriy etish jarayonida korxonalar rahbariyati quyidagi strategik choralarni ko'rishi lozim:

- Axborot xavfsizligi siyosatini shakllantirish va doimiy yangilab borish;
- Kiberxavflarni monitoring qilish va bashoratlash tizimlarini joriy etish;
- Moliyaviy ma'lumotlarni real vaqt rejimida kuzatib boruvchi raqamli platformalarni ishlatish;
- Xodimlarning raqamli savodxonligini oshirish va ularga xavfsizlik bo'yicha treninglar o'tkazish.

Umuman olganda, raqamli texnologiyalar korxonalarning moliyaviy barqarorligini ta'minlashda muhim vosita sifatida xizmat qilmoqda. Biroq ushbu vositalarning samaradorligini ta'minlash uchun ularning xavf jihatlari ham chuqur o'rganilishi, sinchkovlik bilan baholanishi va integratsiyalangan xavfsizlik siyosati asosida boshqarilishi lozim.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Raqamli moliyaviy texnologiyalar korxonalar uchun yangi davrni boshlab berdi: bu texnologiyalar moliyaviy boshqaruvni avtomatlashtirish, real vaqt rejimida moliyaviy oqimlarni monitoring qilish va strategik qarorlar

qabul qilishda aniqlikni oshirish imkonini bermoqda. Ayniqsa, ERP, CRM, blokcheyn, sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar (Big Data) texnologiyalarining integratsiyasi orqali ichki moliyaviy muvozanatni saqlash, tashqi sheriklar bilan ishonchli aloqalarni mustahkamlash va umumiy moliyaviy barqarorlikni ta'minlash mumkin bo'ldi.

Shu bilan birga, maqolada ta'kidlanganidek, raqamlashtirish bilan bog'liq xavf-xatarlar ham mavjud. Jadval asosida aniqlangan texnologik va kiberxavfsizlikka oid tahdidlar – ayniqsa katta hajmdagi ma'lumotlar bilan ishlovchi korxonalar uchun – moliyaviy barqarorlikka jiddiy putur yetkazishi mumkin. Bu xavflar, o'z navbatida, noto'g'ri ma'lumot asosida qaror qabul qilish, tizimdagi uzilishlar, ma'lumotlar oqishini keltirib chiqaradi va bu orqali ichki va tashqi ishonchlilikka salbiy ta'sir o'tkazadi.

Raqamli transformatsiya – bu faqat texnologik yangilanish emas, balki butun boshqaruv tizimi va xavfsizlik strategiyalarining qayta ko'rib chiqilishini talab etadigan kompleks jarayondir. Shunday ekan, bu o'zgarishlar korxonalarda raqamli xavfsizlik madaniyatini shakllantirishni ham talab etadi.

Takliflar

1. Axborot xavfsizligi siyosatini ishlab chiqish: Har bir korxonaga o'z faoliyatiga mos axborot xavfsizligi siyosatini ishlab chiqishi va bu siyosatni raqamli transformatsiya bosqichlariga moslab muntazam yangilab borishi lozim.

2. Kiberxavflarni baholash va monitoring tizimlari: Sun'iy intellekt va analitik platformalardan foydalanib, kiberxavflarni real vaqt rejimida aniqlash, baholash va oldini olish tizimlarini joriy etish zarur.

3. Xodimlarni tayyorlash va raqamli savodxonlikni oshirish: Korxonaga xodimlari, ayniqsa moliya va IT bo'limlari mutaxassislari raqamli texnologiyalar va xavfsizlik bo'yicha muntazam o'quv kurslari orqali tayyorlanishi kerak.

4. Ko'p faktorli autentifikatsiya va shifrlash tizimlari: Tashqi tizimlarga ulanishlar va ma'lumotlar almashinuvi xavfsizligini ta'minlash uchun ko'p bosqichli autentifikatsiya, kriptografik vositalar va xavfsiz API larni keng joriy etish lozim.

5. Risklarni prognozlash va transformatsiya xavfsizligini baholash metodikasini joriy etish: Yangi texnologiyalarni joriy etishdan avval, ularning xavf darajasi (A, B, C – ta'sir ko'lamini) va davriy ta'sirini baholovchi metodologiyalar asosida xulosa chiqarish amaliyoti yo'lga qo'yilishi kerak.

6. Moliyaviy jarayonlar monitoringi uchun avtomatlashtirilgan tizimlar: Moliya oqimini, daromad-xarajatlarni balansi va qarzdorlik darajasini doimiy nazorat qilish uchun integratsiyalashgan raqamli nazorat panellaridan foydalanish tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Abad-Segura, E., Infante-Moro, A., González-Zamar, M.D., & López-Meneses, E. (2024). Influential factors for a secure perception of accounting management with blockchain technology. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 100264. <https://doi.org/10.1016/j.joitmc.2024.100264>
2. Bas, T., Malki, I., & Sivaprasad, S. (2024). Connectedness between central bank digital currency index, financial stability and digital assets. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*, 92, 101981. <https://doi.org/10.1016/j.intfin.2024.101981>
3. Battisti, E., Alfiero, S., & Leonidou, E. (2022). Remote working and digital transformation during the COVID-19 pandemic: Economic-financial impacts and psychological drivers for employees. *Journal of Business Research*, 150, 38–50. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2022.06.010>
4. Bondarenko, S., Makeieva, O., Usachenko, O., Veklych, V., Arifkhodzhaieva, T., & Lerynyk, S. (2022). The Legal Mechanisms for Information Security in the context of Digitalization. *Journal of Information Technology Management*, 14(Special Issue), 25–58. <https://doi.org/10.22059/jitm.2022.88868>
5. Daud, S.N.M., & Trinugroho, I. (2024). Financial inclusion, digital technology, and economic growth: Further evidence. *Research in International Business and Finance*, 70, 102361. <https://doi.org/10.1016/j.ribaf.2024.102361>
6. Dwivedi, Y.K., et al. (2022). Climate change and COP26: Are digital technologies and information management part of the problem or the solution? *International Journal of Information Management*, 63, 102456. <https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2021.102456>
7. Ghosh, M. (2024). Financial inclusion studies bibliometric analysis: Projecting a sustainable future. *Sustainable Futures*, 100160. <https://doi.org/10.1016/j.sftr.2024.100160>
8. Javid, M., Haleem, A., Singh, R.P., Suman, R., & Khan, S. (2022). A review of Blockchain Technology applications for financial services. *BenchCouncil Transactions on Benchmarks, Standards and Evaluations*, 2(3), 100073. <https://doi.org/10.1016/j.tbench.2022.100073>
9. Mariano, E. B., Ferraz, D., & Gobbo, S. C. de O. (2021). The Human Development Index with Multiple Data Envelopment Analysis Approaches. *Social Indicators Research*, 157, 443–500. <https://doi.org/10.1007/s11205-021-02660-4>
10. Nambisan, S. (2017). Digital entrepreneurship: Toward a digital technology perspective of entrepreneurship. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 41(6), 1029–1055. <https://doi.org/10.1111/etap.12254>
11. Remeikiene, R., Gasparyniene, L., Fedajev, A., & Vebraitė, V. (2021). The role of ICT development in boosting economic growth in transition economies. *Journal of International Studies*, 14(4), 9–22. <https://doi.org/10.14254/2071-8330.2022/14-4/1>
12. Zaban, R., & Plaut, P. (2024). The relationship between activities performed in the physical and digital spheres: Lessons learned from the COVID-19 pandemic. *Sustainable Cities and Society*, 106, 105370. <https://doi.org/10.1016/j.scs.2024.105370>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>